

Katarzyna Sobstyl

"Ogłoszenie jako akt mowy i gatunek tekstu", Mariola Wołk, Toruń 2007 :
[recenzja]

Tekst i Dyskurs = Text und Diskurs 1, 134-135

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIOLA WOŁK (2007): *Ogłoszenie jako akt mowy i gatunek tekstu. Studium z semantyki i składni*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Grado, ss. 245.

Książka Marioli Wołk ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego „Grado” i jest publikacją jej rozprawy doktorskiej.

W centrum zainteresowania autorki znajduje się ogłoszenie, traktowane przez nią jako wyrażenie języka naturalnego oraz jako tekst. Praca składa się z ośmiu części. Poza *Wstępem* (s. 7 -13), *Podstawowymi założeniami teoretycznymi* (s. 13 -21), *Stanem badań* (s. 21 – 40) oraz *Zakończeniem* (s. 232 – 236) i *Bibliografią* (s. 236 – 245) zasadniczy człon publikacji tworzą 3 rozdziały analityczne.

W pierwszej kolejności Mariola Wołk zajmuje się analizą aktów: ogłaszania, obwieszczenia i zawiadamiania. Podstawę opisu stanowią przykładowe zdania zawierające badane wyrażenia. Kluczowym zagadnieniem dla autorki (zgodnie z przyjętymi założeniami składni semantycznej) są relacje syntaktyczne, w jakie wchodzi te jednostki, współtworząc frazy nominalne, występujące w zdaniach. Ponadto charakterystyka syntaktyczna i semantyczna predykatów: *ogłosić*, *obwieścić*, *zawiadomić* pozwoliła na skonstruowanie formuł eksplikacyjnych badanych aktów mowy.

Kolejny rozdział analityczny pracy to opis wyrażenia *ogłoszenie* nazywającego tekst będący wytworem czynności ogłaszania. W oparciu o dane leksykograficzne oraz przytoczone przykłady użyć autorka wykazuje podobieństwa i różnice semantyczne między tekstami nazywanymi przez wyrażenia *ogłoszenie*, *obwieszczenie*, *kommunikat* i *zawiadomienie*.

Rozdział zamykający część analityczną jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy można mówić o odrębnych gatunkach tekstu: ogłoszeniu i o ogłoszeniu drobnym. Autorka przybliży tu pojęcia *gatunku mowy* / *genru mowy* / *gatunku tekstu* i. in. funkcjonujące w literaturze lingwistycznej. Dokonuje także opisu struktury tekstu ogłoszenia, przyjmując metodologię badawczą składni dystrybucyjnej. Przeprowadzone analizy skłaniają ją do wysunięcia wniosku, iż „wyrażenie *ogłoszenie drobne* należy, podobnie jak *ogłoszenie matrymonialne*, traktować jako określenie branżowe, w pewnym sensie specjali-

styczne, czysto techniczne, służące jedynie kategoryzowaniu materialnej strony prasy” (s. 228). Tym samym autorka uznaje tożsamość gatunkową ogłoszenia i ogłoszenia drobnego. Omawiana publikacja to interesujące opracowanie lingwistyczne. Dotyczy to zwłaszcza części pracy poświęconej analizom ogłoszenia, obwieszczenia i komunikatu jako aktów mowy, oraz opisu semantycznego badanych jednostek języka. Proponowane definicje przedstawiane przez Mariolę Wołk jako odpowiednie formuły eksplikacyjne charakteryzują rzetelność i precyzyjność opisu. Na uznanie zasługuje fakt, iż autorka traktuje znane teorie językoznawcze jako punkt wyjścia do własnych rozważań i modyfikacji. Interesujący jest też sposób interpretacji przedstawionej problematyki.

Pewne wątpliwości budzi jedynie rozdział poświęcony (jak mógłby sugerować jego tytuł a także tytuł omawianej publikacji) ogłoszeniu jako gatunkowi tekstu. Mariola Wołk przywoławszy wybiórczo opracowania genologiczne, traktuje zawarte w nich teorie jako niespójne i mało przejrzyste. Opiera się jedynie na założeniach Anny Wierzbickiej, przeciwstawiając akt mowy gatunkowi mowy, przyjmując za Stanisławem Gajdą do nazwania tego ostatniego termin *gatunek tekstu*.

Autorka skupia uwagę przede wszystkim na parametrach składniowych badanych ogłoszeń, które traktuje jako jednostki składniowe. Poświęca też dużo miejsca podnoszonej przez innych badaczy problematyce eliptyczności, uznając, iż żadne z badanych przez nią ogłoszeń nie spełniało wszystkich kryteriów wypowiedzeń eliptycznych. Przeprowadzone dowodzenia w oparciu o przyjęte założenia potwierdzają to stwierdzenie, jednakże pewne wątpliwości wzbudza kwestia braku pełnej informacji, jak duży jest korpus materiałowy wykorzystany w pracy i skąd pochodzi.

Polemizowałabym ze stwierdzeniem autorki, iż szyk inwersyjny w ogłoszeniach, czy też wysuwanie na początek tekstu wyrażen zaczynających się pierwszą literą alfabetu lub wyrażenia najważniejszego pod względem treści jest po-

dyktowane wyłącznie względami technicznymi (s. 218). Wydaje mi się, iż należałoby zwrócić uwagę na kwestię intencji nadawcy, a więc uwzględnić jednak w analizach aspekt pragmatyczny takich działań językowych.

Przyjęcie metodologii składni dystrybucyjnej sprzyja niezaprzeczalnie precyzyjności dokonywanych przez autorkę opisów, niemniej jednak nie pozwala na dokładną analizę genologiczną. Badanie składni nie wyczerpuje kryteriów tekstowości, na które składa się przecież sieć parametrów: struktura, uwikłania komunikacyjne, temat i sposób przedstawiania a także wyznacz-

niki stylistyczne. Uwzględnienie w analizach wspomnianych aspektów pozwoliłoby na dogłębsze spojrzenie na ogłoszenie jako tekst i umożliwiłoby określenie wyróżników gatunkowych ogłoszenia / ogłoszenia drobnego.

Mimo poczynionych tu uwag książka Marioli Wołk stanowi niewątpliwie ważną pozycję w badaniach lingwistycznych. Przywołane tu spostrzeżenia, nasuwające się przy lekturze pracy, nie obniżają jej wartości, wskazują jedynie jak rozległa i wieloaspektowa jest poruszana problematyka.

Katarzyna Sobstel (Lublin)

HALINA GRZMIL-TYLUTKI (2007): *Gatunek w świetle francuskiej teorii dyskursu*. Kraków: Universitas, ss. 278.

Co łączy toast, meldunek z wieży kontrolnej, legendę, książkę telefoniczną i kłótnię małżeńską? Wszystkie one są gatunkami wpisującymi się w obręb specyficznego typu dyskursu.

Słowo „dyskurs” od kilkunastu lat robi w Polsce karierę medialną. Wiele mówi się bowiem o dyskursie, przyklejając jego etykietkę wypowiedzi mniej lub bardziej oficjalnej, poważnej dyskusji prasowej, telewizyjnej- medialnej, ale także rozmowie na ulicy.

Czym tak naprawdę jest dyskurs – zarówno w kontekście gatunku jak i zjawiska społeczno – językowego, instytucji realizującej kontrakt między partnerami na określonych warunkach, to pytania, które zadała sobie autorka książki, ilustrując funkcjonowanie dyskursu na przykładzie konkretnych gatunków i odwołując się w tym celu do wciąż mało znanej w Polsce tradycji badań nad dyskursem francuskich językoznawców.

Książka wpisuje się w nurt badań nad naturą dyskursu. W badaniach naukowych nad dyskursem w Polsce wykorzystywana jest przede wszystkim tradycja anglosaska (m. in. prace Van Dijk), tym bardziej interesujące, według autorki, jest pokazanie polskiemu czytelnikowi odmiennej perspektywy, jaką jest szkoła francuska.

„Dyskurs, dyskursywizacja, dyskursywny – bodaj najważniejsze słowo w humanistyce współczesnej. (...) Już nie rozmawiamy i nie gawędzimy, ale prowadzimy dyskurs”- pisze Paweł

Śpiewak (2002: 18). Na to stwierdzenie odpowiada autorka książki, według której, rozmawiamy i gawędzimy – pozostając jednocześnie w dyskursie, a gawęda i rozmowa są dla niej gatunkami realizującymi określony typ dyskursu.

Autorka w swoich rozważaniach przyjęła bowiem perspektywę generyczną: w książce znajdziemy wiele przykładów różnych gatunków będących realizacją z kolei różnorodnych typów dyskursu. W rozprawie znajdziemy także wnikliwe omówienie wkładu francuskiej Szkoły Analizy Dyskursu (rozwijającej się od lat 70 XX w. głównie we Francji, a dziś czerpiącej z dorobku wielu dyscyplin nauki: psychologii, socjologii, politologii, medioznawstwa, itp.), z której metodologii autorka korzystała już przy omawianiu konkretnych przykładów (m.in. Maingueneau, Adam, Charaudeau)

Lekturę książki ułatwia uświadomienie sobie znaczenia relacji, jaka zachodzi na osi : dyskurs (i jego typy)- gatunek (realizacja dyskursu, każdy gatunek ilustruje jakiś typ)- tekst (namacalny produkt dyskursu, który nosi w sobie jego ślady; jako scenografia), która organizuje logikę wywodu i o której autorka przypomina, analizując wybrane przykłady gatunków.

Celem książki jest ukazanie gatunku w kontekście francuskiej szkoły dyskursu, a poprzez to ukazanie tradycyjnego gatunku jako wartości heurystycznej ciągle uaktualniającego się w dzi-